TÜRK-İSLAMİ GELENEKTE ŞAMANLIK

FUZULİ BAYAT

ÖTÜKEN

/ otukennesriyat

YAYIN NU: 2191
KÜLTÜR SERİSİ: 1167

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
SERTİFİKA NU: 49269

ISBN: 978-625-408-810-0

www.otuken.com.tr | otuken@otuken.com.tr

ÖTÜKEN NEŞRİYAT A.Ş.®
İstiklâl Cad. Ankara Han 65/3 • 34433 Beyoğlu-İstanbul
Tel: (0212) 251 03 50

Genel Müdür: Ertuğrul Alpay

Genel Yayın Yönetmeni: Göktürk Ömer Çakır

Editör: M. Bilal Erimez

Kapak Tasarımı: Mahmut Doğan

Dizgi-Tertip: Damla Acar

Kapak Baskısı: CB Matbaacılık

Baskı: Çınar Matbaacılık ve Yayın Sanayii Ticaret Ltd Şti
Yüzyıl Mah. Matbaacılar Cad. Ata Han Nu: 34 K: 5
Bağcılar-İstanbul
Tel: (0212) 628 96 00
Sertifika Nu: 45103

İstanbul - 2024

Kitabın bütün yayın hakları Ötüken Neşriyat A.Ş.'ye aittir. Yayınevinden yazılı izin alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği akademik çalışmalar ve tanıtım faaliyetleri haricinde, kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz; hiçbir matbu ve dijital ortamda kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

Prof. Dr. Fuzuli Bayat: 1958 yılında Azerbaycan'da doğdu. 1984 yılında Azerbaycan Yabancı Diller Üniversitesi Fransız-İngiliz Dili Bölümünü üstün başarıyla ve yüksek lisans derecesi alarak bitirdi.

1987-1990 yıllarında Özbekistan Bilimler Akademisinin Dil ve Edebiyat Enstitüsünde doktora çalışmalarına başladı.

1990 yılında doktora tezini savunarak "Doktor of Philosophie" ünvanını aldı.

1990-1992 yılları arasında Azerbaycan Bilimler Akademisinin Edebiyat Enstitüsünde ilmî araştırmacı olarak çalıştı.

1993-1995 yıllarında Ortak Türk Edebiyatı Bölümünün başkanı olarak görev yaptı.

1996-1999 yılları arasında *Dede Korkut Ansiklopedisi* Hazırlama Kurulunda başkan yardımcılığı ve yazarlık görevlerini yaptı.

1997 yılında Azerbaycan Yazarlar Birliği'nin üyesi seçildi.

1997 yılında üst aşama doktora tezini savunarak Filoloji İlimler Doktoru, "Doktor of Sciences" ünvanını aldı.

1999-2008 yılları arasında Gaziantep Üniversitesinde misafir öğretim üyesi olarak çalıştı.

2012 yılından itibaren AMEA Folklor Enstitüsünde Muasır Folklor Bölümünün başkanlığını yürütmektedir.

Fuzuli Bayat'ın bugüne kadar yurt içi ve yurt dışında kırk iki kitabı ve iki yüzden fazla makalesi yayımlanmıştır.

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ / 9

KONUNUN TEORİK VE METODOLOJİK ÇATISI / 11

BİRİNCİ BÖLÜM
İSLAMİ ŞAMAN VE/VEYA
"İSLAMLAŞAN" ŞAMANLIK KURUMU / 15

İKİNCİ BÖLÜM
İSLAMİ ŞAMAN VE/VEYA İSLAMLAŞAN
ŞAMAN ANLAYIŞI / 53

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
İSLAMİ DÖNEMDE KUTSANMIŞ KADINLAR:
MOMA VE/VEYA BİBİ KÜLTÜ / 77

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
SUFİ ŞAMANLIĞI VEYA EVLİYA KÜLTÜ / 143

BEŞİNCİ BÖLÜM
ŞAMANİST KÜLTÜR ÜZERİNDE
KURUMSALLAŞAN HALK SUFİ GRUPLARI / 173

ALTINCI BÖLÜM
RUS VE SOVYET İŞGALİNE KARŞI
SUFİ-ŞAMAN DİRENİŞİ / 207

YEDİNCİ BÖLÜM
İSLAMİ DÖNEMDE ŞAMANIN
İYİLEŞTİRME YÖNTEMLERİ / 249

KAYNAKÇA / 297

DİZİN / 321

ÖN SÖZ

Elinizdeki kitap hem İslamlaşan Şamanlık hem de İslami Şamanlık olgusunu araştırmak amacıyla yazılmıştır. İslami Şamanlık, kültürümüzün genelinde varlık gösteren İslamiyet öncesi inanç ve uygulamaların tümüdür. İslamlaşan Şamanlık, kült icracısı olan şamanların Müslüman donundaki yeni varlık şeklidir. İslami şamanla İslamlaşan şamanı birbirinden ayırmak neredeyse mümkün değildir. Birinci kategoriye İslam dünyasında halk sufileri-işanlar, şeyhler, seyitler, laçiler, dedeler, duanalar, halfalar, momalar, bibiler dâhil olup ikinci kategori altında bakşılar, perihanlar, falbinler kümelenmiştir. Her iki kategoriye girenler İslami unsurlarla İslamiyet öncesi inançları ve kültleri sentezlediklerinde ortaya heterojen yapılı senkretik bir inanç çıkmıştır.

Bu kitabın önemi nedir? Bu kitap, bize sadece Orta Asya başta olmak üzere Türk-İslam dünyasında baş verenleri değerlendirme fırsatını mı sunar yoksa dinî-etnik, siyasi-kültürel bir yapılanmaya mı hizmet eder? Aslında tüm kitaplarımın Türk millî kimliği temel alınarak yazıldığı dikkate alınırsa, bu kitabın hedefinin çoğunluğunun Sünni Türk milliyetçiliği, Nakşibendi, Kadiri, Mevlevi Türk yorumu ve de Şiî Alevî kimlik meselesi olmadığı görülecektir. Bu varsayımlar kastedilseydi Hristiyan ve kısmen de Lamaist olan Sayan-Altay Türkleri, Hristiyan olan Yakut Türkleri ve Çuvaşlar araştırmanın dışında kalırdı. Oysa Türk kelimesi kültürel, etnik anlamda kullanılmıştır. Onun hiçbir mezhepsel, dinsel bağlamı göz önünde tutulmamıştır. Çünkü Sünnî Türkmenle Alevî ve Şiî Türkmen arasında İslam dışı inançları yaşatmak konusunda hiçbir fark yoktur.

Son dönemde popüler olan etno-dinsel bir kimlik de bizim inandığımız Türk kavramının dışında tutulmuştur. Kitap, sadece Türk milletinin İslam'dan, Hristiyanlıktan, Lamaizmden önceki geleneksel yaşamlarının baskın unsuru olan Şamanlığın İslam dininin kabulünden sonraki işlevselliği ve pratiksel olarak varlığını koruması hakkındadır. Türklük ve milliyetçilik kimsenin tekelinde olamaya-

BİRİNCİ BÖLÜM

İSLAMİ ŞAMAN VE/VEYA "İSLAMLAŞAN" ŞAMANLIK KURUMU

Giriş

Bütün dinler ve dinî inançlar gibi Şamanlık da uzun yaşamı boyunca toplumsal değişikliklerle birlikte çeşitli dinler ve inançlarla etkileşim hâlinde olmuştur. Şamanlık salt bir din olmadığı gibi eski Türklerin Şamanik kümelenme adı altında değerlendirdiğimiz inançları ve dinsel yaşamları da siyasi, ekonomik, sosyal, coğrafi etkenlerin tesiri sonucunda zaman zaman yenilenmelere, değişim ve dönüşümlere maruz kalmıştır. Özellikle erken orta asırlardan itibaren Müslümanlaşmaya yüz tutan Orta Asya Şamanlığı büyük bir yıkım yaşamış, belli ölçüde yeni örf ve âdetlerin yoğun baskısı sonucunda köklü değişikliklere uğramıştır. Bu durumda "Şamanlık adlı bir kurum kalmış mıdır ve kalmışsa hangi düzeyde varlığını sürdürmektedir?" sorusu akla gelir. Akla gelen diğer bir soru da "Bugün İslamiyetle bağdaşmayan örf ve âdetlerin, uygulamaların, yaşam biçimlerinin hangi şartlar altında varlığını koruduğu ve bunların Şamanlıkla bağlantısının hangi seviyede olduğu"dur. Tüm bunlar softa din adamlarının dışında kalan ve toplumsal sorumluluk üstlenmiş diğer insanların cevap aradığı sorulardır. İslam'a inanan ve inanmayanların aynı örf ve âdet ekseninde buluşması da eski geleneksel kültürümüzün bizlere bıraktığı mirasın sonucudur. Oysa normalde bir inançlı insanla bir ateistin, Müslümanla Hristiyanın geleneksel, örfsel, âdetsel düzeyde farklı farklı cephelerde durması gerekirdi.

Tüm bu sorulara cevap bulmak için İslamiyetin kabulünden sonraki yaşamımıza bakmamız ve Şamanik kalıntılar olarak gördüğümüz bir dizi inanç ve pratiğin kökenlerini incelememiz gerekir. Bu kalıntıların bu kadar uzun bir zamanda Müslümanlık, Hristiyanlık ve Lamaizm adı altında yaşamasına neden olan esas etmenleri ince-

İKİNCİ BÖLÜM

İSLAMİ ŞAMAN VE/VEYA İSLAMLAŞAN ŞAMAN ANLAYIŞI

Giriş

Orta Asya Türkleri İslamiyetten önce var olan mitolojik-mistik dinsellikle tasavvufun mistik-mitolojik boyutunu birleştirmiş ve bu birleşme Türk halk sufizmi şeklinde varlığını sürdürmüştür. Halk sufi geleneğinin temel bileşenini eski inançları ve ritüelleri kendinde barındıran Şamanlıkta aramak lazımdır. Nitekim,

> … Şamanik inançlar, sufilere ve onların soyundan gelenlere aktarılmıştır. Şamanist gelenekler sufizm içinde var olmaya devam etti. Tasavvufun etkisinin bazı izleri yukarıda anlatılan Nohurilerin fikir ve âdetlerinde görülür. Orta Asya'daki kuşak bağlama ayininin Şamanist geleneklere katılması tasavvuf aracılığıyla oldu ve bu bazı derviş toplulukları tarafından benimsendi. Bütün bunlar, evliya kültünde Şamanist geleneklerin korunduğunu doğrular. Modern Hocaların ataları, yaşamları boyunca gösterdikleri olağanüstü güç (keramet) nedeniyle evliya olarak kabul edildi. Bu güç, "şifacılar" olarak özel rollerinde cinlere, cin ordusuna sahip olmalarında ifade edildi.[1]

Şamanlığın tamamıyla kesintiye uğramasını karşısına alan halk sufizmi veya popüler İslam, anlaşıldığı gibi bir senkretik inanç yapılanmasıdır. Belirtildiği gibi tasavvuf, bu fani dünyada inanç adına bir başarının bir sufi için yeterli olmaması, acılı denemelerden sonra kazanılan İlahi ilke ile birliğe ihtiyacı olması gerçeğiyle genel İslami bağlamdan ayrılır. Bu, tasavvuf ve Şamanizm arasındaki içsel, yapısal ve antropolojik ilişkiyi ve ayrıca zikir ve diğer sufi ritüellerinin pratiğinde vecd durumlarının muazzam rolünü açıklar.[2] Kafkasya'da Kadirîye'nin bir kolu olan Kunta-hacı tarika-

---

[1] V.N. Basilov, *Kult Svyatıh v* İslame, Moskova: Mısl, 1970, s. 114.

[2] N.A. Maniçkin. "Vzaimodeistvie Sufizma i Doislamskih Verovaniy v Narodnom Zikre", İzvestiya *NAN KP*, 2015.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İSLAMİ DÖNEMDE KUTSANMIŞ KADINLAR: MOMA VE/VEYA BİBİ KÜLTÜ

Giriş

Her ne kadar İslam, Hristiyanlık, Lamaizm ve hatta Zerdüştilik Şamanlığı ve onun temelinde var olan eski inançları yok etmeye çalışsa da bu uygulamalı inanç dinlere ve kültlere ayak uydurarak ve bütün zamanları aşarak günümüze kadar gelebilmiştir. Özellikle Orta Asya'da İslam'dan önce Zerdüşt rahipleri, İslam din adamları kadar büyük bir şiddetle şamanlara karşı mücadele vermiştir. Ateşperestlik inancının rahipleri *divlerin hizmetkârları*, *divlere tapanlar* olarak adlandırdıkları Şamanlığa karşı savaş açtılar. İslam ise devleri şeytanla değiştirerek şamanları *şeytanın hizmetkârları* olarak tanımladı. Bu kadar olumsuz tutumlara, gözden salmalara, takiplere, yasaklara bakmaksızın Orta Asya'da ve genelde Türk Müslüman halkları arasında Şamanlık unsurlarının birçoğu bozulmadan resmî dinle paralel olarak yaşamını sürdürmeye devam etti. Nitekim Şamanlığın karakteristik özellikleri, kötü ruhlara karşı mücadelede oldukça net bir şekilde izlenebilmektedir. Konargöçer Türkmenler, Kazaklar, Kırgızlar, Fergana, Zarafşan ve Harezm Özbeklerinde Şamanistik gelenekler özel bir dinî sistem oluşturacak kadar varlığını koruyabilmiştir. Bu durumda karşımızda İslamlaşan Şamanlık veya İslam'la paralel yaşayan bir Şamanlık çıkmaktadır. Diğer taraftan şaman kültürü üzerinde kurumsallaşan ve İslami addedilen olgular da ikinci bir Şamanik özelliktir. Aslında her iki olgu birbirini tamamlar durumdadır. Hem de her iki kategoride kadınların rolünün büyük olduğu etnografik verilerle onaylanmaktadır.

Bazı durumlarda genç yaşta Şamanlık yapan kadın ve erkeklere rastlamak mümkünse de Orta Asya eski inançlarını, gelenek ve ritüellerini yaşatan kurumların üyeleri daha çok orta ve yaşlı erkeklerle kadınlardır. Bunlar dinî ve şifalı faaliyetlerde bulunan erkek

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SUFİ ŞAMANLIĞI VEYA EVLİYA KÜLTÜ

Giriş

Orta Asya ve Volgaboyu Türklerinin büyük çoğunluğunun İslamiyeti tarikat aracılığıyla kabul ettiği bilinen bir gerçektir. Zamanla Türkler Şamanist gelenek ve inançlar adı altında kümelediğimiz eski dinî inançları evliya kültü üzerine aktarmış oldular. Ortaya Türklere özgü dinî bir anlayış çıktı ki buna genel kanaate göre halk İslamı denilmektedir. Ancak halk sufizmi terimini kullanmak dinî inancın ontolojisi bakımından daha isabetli bir kavramdır. Buna bir nevi sufi Şamanlığı da demek mümkündür. Bu konuyu bu veya diğer derecede araştırma objesi yapan binlerce bilimsel eser mevcuttur. Nitekim Sovyetler Birliği'nde yaşayan Türkler ateizm döneminde dahi İslamiyeti evliya kültü bağlamında yaşatmışlardır. Mescitlerin, camilerin kapatıldığı, dinî bayramların ve günlerin yasaklandığı bir zamanda halk İslamı olarak adlandırılan evliya merkezli inanç yerleri inananların manevi sığınak mekânları olmuştur. Her ne kadar resmî İslam evliya kültüne sıcak bakmasa ve birçok durumda onu yasaklasa da dinin bugünlere gelip çatmasında evliya kültünün oynadığı rolü küçültmek mümkün değildir. Halk sufizmi içerikli evliya kültü toplumsal eylemde kendini ziyaret dindarlığı şeklinde göstermiştir. Halk sufizmi ve evliya ziyaret kültü olmasaydı Sovyetler Birliği terkibinde kalan Türk nüfusun ne millî kimliğinden ne de Müslümanlığından söz açmak olurdu. Halk sufizmi hareketinin üyeleri, seyitler, işanlar, hocalar, gezgin mollalar, dervişler, kadın nüfusun önderleri momalar, bibiler, halfalar vb. olmasaydı İslam adına din, Türk adına millet kalmazdı.

Stalin döneminde sert, Hruşçev döneminde biraz gevşek Türk ve İslam karşıtı siyaset yalnız halkın içinde varlıklarını çeşitli şekillerde korumaya çalışan Müslüman donlu sufi şamanların açık ve gizli faaliyetleri sonucunda korunabildi. Sovyetler Birliği'nde yaratılan dinî kurumlar, Rusya Müslümanlarının Merkezi Ruhani İdaresi,

BEŞİNCİ BÖLÜM

ŞAMANİST KÜLTÜR ÜZERİNDE KURUMSALLAŞAN HALK SUFİ GRUPLARI

Giriş

Halk sufizmi, İslamiyetin Şamanlığı transformasyona uğratmış şekli olup iki kültürün sentezinden ortaya çıkmıştır. Halk sufizmi denilince toplumsal karakter almış, sosyokültürel alanın tüm sahalarına yayılmış, eski Türk inançları (Şamanlık) ile ilgili olan kült karakterli tapınma yerleri, objeleri ve tüm bunların İslam'da yaşatılması kastedilir. Halk sufizmi, toplumu İslam'ın kuralları ve değerleriyle irşad etmekle ve genel olarak bilinen eski inançları yeni dine uyarlamakla mümkün olmuştur. Bu nedenle resmî İslam, ister Orta Asya isterse de Kafkaslarda ve Anadolu'da ilk çağlarda nüfusun büyük çoğunluğu tarafından arka plana itilmiş, Sünnîliği benimseyen devlet erkanı da bu durumla barışmak zorunda kalmıştır. Birçok hükümdarın tarikat şeyhlerinin müridi veya muhibbi olması da bunu destekler. Mesela Karahanlı hükümdarlarının Yesevîye'nin, Osmanlı Devleti'nin Bektaşîye, Mevlevîye ve daha sonra Nakşibendîye'nin, Emir Timur'un Yesevîye'nin, onun haleflerinin ise Nakşibendîye'nin tesirinde kalması örnek olarak sunulabilir. Safevî Devleti'nin ilk hükümdarları da Safevîye tarikatının mensupları idiler. Bu tarikatların süluku, adap ve erkânı incelendiğinde teorik sufizmle bağdaşmayan birçok verilerle karşılaşırız. Teolojik Müslümanlığın dışında kalan Türk tarikatları eski Türk inançları temelinde şekillenerek Şamanlığın birçok olgularını ya bire bir ya da değiştirerek kullanmakla halk sufizmi geleneğini oluşturdular.

Terim olarak halk sufizmiyle kastedilen de Türk tasavvuf anlayışının teorik tasavvuf konseptinden farklı yönleridir. Halk sufizmi Şamanist kültürle o kadar iç içedir ki onu "şaman sufizmi" olarak adlandırmak mümkündür. Aslında genel tasavvufi konseptten gelen fenafillah anlayışı Türkistan tarikatlarında şekli bir karakter taşımakta olup şamanın ruhlara kavuşmasının İslam medeniye-

ALTINCI BÖLÜM

RUS VE SOVYET İŞGALİNE KARŞI SUFİ-ŞAMAN DİRENİŞİ

Kısa Bilgilendirme

Bu bölüme başlamadan önce şunu özellikle hatırlatmakta yarar vardır: Burada amaç herhangi bir isyanı tüm detaylarıyla araştırmak olmayıp Volgaboyu'ndan Sibirya Tatarlarına, Orta Asya'dan Kafkaslara kadar Rus işgaliyle ele geçirilen Türk yurdunun hem Çarlık Rusyası hem de Sovyetler döneminde başkaldıran küçük veya büyük isyanlarında tarikat ehli sufi gruplarının rollerini öne çıkarmaktır. Ayaklanmaların manevi liderlerinin açık ve gizli faaliyetleri isyanların nedenleri ve gidişatı, bağımsızlık düşüncesinin sürekliliği açısından ele alınacaktır.

Başlangıçta İslam dinine ve tasavvuf ehline karışmayan, hatta onları kendi tarafına çekmek isteyen Çarlık Rusyası ve Sovyet rejimi daha sonra resmî dinden de zararlı olduğuna inandıkları halk sufizmi tarikatlarına yasak getirmeye başladı. Bunun için hem Orta Asya hem Kafkasya hem de Rusya Müslüman dinî kurumlarının yardımına başvuran rejim yetkilileri Orta Asya ve Kafkasya topraklarında tasavvufi tarikatların faaliyetlerini yasakladılar. Bu yasak, sadece ateizmin komünist ideolojisi ve siyasetinin temeli hâline gelmesinden kaynaklanmamıştır. Her şeyden önce Sovyetler Birliği, sufi grupların çoğunun mürit-mürşid ilişkisinden ve müridin sorgusuz sualsiz mürşide tabi kılınmasına dayanan iyi organize edilmiş bir yapıya sahip olmasından ve kontrol edilememelerinden memnun değildi ve açıkçası bundan büyük endişe duymaktaydı. Çünkü işanlar (Orta Asya sufi grubu, kendi soylarını Ehl-i Beyt'te bağlamakla kutsallık kazanmışlardır) mistik bir eğitimden ziyade toplumsal bir göreve üstünlük vermekteydiler. Böyle bir sufi yapılanması gerçekten de silahlı direnişe muktedir, iyi organize edilmiş ve disiplinli muharebe gruplarının oluşumunu ve konsolidasyonu-

YEDİNCİ BÖLÜM

İSLAMİ DÖNEMDE ŞAMANIN İYİLEŞTİRME YÖNTEMLERİ

Giriş Mahiyetinde

Şamanın görevlerine bakıldığında; hastaları iyileştirmek, ölen kişinin ruhunu öteki dünyaya götürmek, kısırlığı tedavi etmek, geleceği görmek, evi, hayvanları kötü ruhlardan temizlemek, mevsim ritüellerini düzenlemek, doğaya kurbanlar sunmak gibi görevlerin öne çıktığı görülmektedir. Her bir şaman, toplumun fiziki ve manevi sağlığını korumak için ilk olarak ruhu tedavi eder, hastalığı önlemeye çalışır, aynı zamanda avın bol olmasını sağlar ve topluma gelebilecek belaları uzak tutmaya uğraşır.[1] Eski çağların Şamanlığı hakkında elimizde bilgi olmadığından dolayı şamanların kamusal görevlerine daha nelerin dâhil olduğunu bilemiyoruz. Ancak on dokuzuncu-yirminci yüzyıllara gelindiğinde, tedavi neredeyse şamanın asli görevi hâline gelmiştir. Sayan-Altay ve Yakut şamanları gibi Orta Asya şamanlarının da tedavi seansında ana işlevi, ruhun/ruhların ele geçirdiği ve hastalandırdığı kişileri iyileştirmek, gelecekten haber vermek, toplumsal ayinleri yönetmektir. Ritüeli yöneten her bir şamanın ruhlar tarafından telkin edilen kendine özgü bir kostümü vardır. Ancak Orta Asyalı hem erkek hem de kadın şamanların tedavi sırasında özel bir kostümü yoktur. Tedavi ritüeli sırasında, tokmaksız, deliklerine dişli halkalar takılmış olan yuvarlak şekilli bir tef kullanmaktadırlar. Özellikle Orta Asya şamanları, tedavide kamçı (özel kırbaç) kullanmakta, hastayı kırbaçlamakla kötü ruhu bedenden dışarı atmaktadırlar.

Orta Asya şaman-bakşılarının tedavi seansları sırasında sadece çeşitli ruhları, perileri değil, aynı zamanda Müslüman evliyaları da yardıma çağırdığı bilinmektedir. Örneğin T. Bayaliyeva'nın da be-

---

[1] F. Bayat, *Türk Kültüründe Kadın Şaman*, 1. Baskı. Ankara: Ötüken Neşriyat, 2010, s. 21-169.

DİZİN

A

Abdallar 61, 175
Abdurrahman-şah peri 88
Adıyaman 288, 289, 302
Afganistan 103, 108, 119, 251, 260
Afganlar 76, 109, 141
Ahmedhan İşan 217
Ahund-peri 88
ak-süyek 174, 186, 187, 188, 190, 193, 240, 241, 246
Alamon Moma 92
Alaş-Orda 230
alazlama 267, 268
albastı 19, 23, 71, 94, 109, 254
Alevî 9, 10, 52, 61, 63, 152, 157, 183, 185, 193, 197, 198, 264, 265, 310, 314, 318
Alevîlik 65, 161, 176, 179, 190, 194, 198, 268, 277, 304, 317
Aliillahiler 63
Allah 17, 38, 46, 47, 51, 54, 55, 60, 102, 123, 125, 127, 130, 132, 145, 147, 157, 161, 171, 180, 181, 182, 198, 201, 272, 275
Allahsızlar Cemiyeti 11
Aman duana 27
Anadolu 10, 11, 16, 17, 18, 45, 46, 47, 50, 55, 60, 63, 65, 79, 115, 146, 150, 151, 152, 154, 157, 158, 159, 161, 165, 173, 174, 176, 178, 185, 188, 190, 194, 195, 196, 197, 198, 200, 201, 205, 212, 227, 228, 265, 267, 268, 278, 288, 292, 301, 307, 310, 319
ana tanrıça 101, 108, 112, 122, 134, 135, 141
Anbar Ana 71, 72, 90, 91, 93, 155, 288
Andık Dede 72
Andican 102, 121, 209, 215, 216, 217, 218, 219, 220, 222, 224, 227, 240, 298
âşıklık 47
Aşure 104
atalar kültü 49, 60, 148, 151, 154, 156, 158, 159, 164, 289
Ataş-peri 88
Aut-kuja-bobo 74
Avarlar 292
Ayıısıt 90
ayna 87
Ayna peri 88
Azerbaycan 10, 11, 12, 13, 17, 18, 45, 47, 63, 72, 79, 95, 96, 98, 113, 115, 146, 149, 150, 151, 152, 154, 156, 157, 158, 159, 160, 164, 169, 174, 175, 176, 179, 183, 185, 188, 190, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 201, 205, 208, 210, 211, 212, 213, 228, 235, 236, 237, 238, 239, 240, 244, 246, 264, 265, 267, 278, 288, 291, 292, 293, 295, 297, 299, 303, 304, 309, 319, 320

B

Babagil 72
Baba-i-dehkan 155
Babalık 186, 227
Baba Samit 72, 199
Baba Zünnun Ayaklanması 227
bâdeli âşıklar 45
Baksılık Risalesi 55, 56
bakşı 11, 13, 17, 19, 20, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 44, 46, 48, 51, 54, 65, 67, 69, 76, 78, 87, 175, 181, 185, 251, 253, 254, 255, 259, 260, 261, 263, 270, 275, 276, 280, 283, 284, 285, 294
bakşılık 13, 17, 25, 27, 29, 30, 56, 57, 76, 154
Bakü 151, 168, 267
Balaken 208, 211
başına dönme 278, 279
Başkurdistan 63, 169, 258
batıl 12, 14, 182, 265
Behlul Efendi 235, 236
Bektaşî 10, 52, 157, 185, 198, 199, 265, 310
Bektaşîler 61, 201
Bektaşîlik 65, 145, 176, 179, 190, 194, 268, 277, 304, 307
Bektaşîye 60, 145, 173, 175
Beşparmak piri 151
Bibi Fatıma 119, 120, 257
bibi-halfa 102, 109, 111, 120, 124, 125, 132, 133
Bibi-Muşkulkuşa 99, 104, 108, 109, 112, 113, 114, 115, 119, 120, 122, 123, 124, 125, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 140, 141
bibi-otin 102, 104, 106, 108, 136
Bibi-Seşenbe 91, 99, 102, 104, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 115, 116, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 141
Bibi Soliha 225
bidat 50, 64, 148, 169, 170
Bolgaboyu 18, 185, 233
Borbu-bakşı 25
Budizm 63, 176
Buhara 102, 103, 111, 113, 118, 121, 155, 182, 188, 194, 196, 214, 222, 255
Buryatlar 69
bübü 21, 25, 27, 84, 294
büyücülük 74

C

Cafer es-Sâdık 197
Cahangir-İşan 73
Cebrâil 55, 265
cehri zikir 111, 294
cinler 25, 26, 71, 72, 73, 282
Cizzak 224

Ç

Çari perihan 66, 67, 73
Çarlık Rusyası 11, 22, 103, 139, 188, 190, 207, 208, 209, 210, 211, 217, 221, 222, 223, 226, 227, 229, 235, 237, 239, 242, 245, 246
Çarşamba 122, 124, 126, 127, 128, 129, 130, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 139, 140, 266
Çarşamba karısı 139
Çeçenler 192, 234, 292
Çelebiler 175, 196, 197, 198, 210, 213, 235, 237
çildağ 18, 267
çilla kesiş 286
Çin 86, 99, 163, 223, 229, 287

çiragkuş 202
Çoy Moma 92
Çukçiler 69
Çuvaşlar 9, 258, 259

D

Dağıstan 57, 161, 190, 208, 211, 212, 213, 235, 244, 245, 292
dam solmok 104, 105, 114
Davud-peri 88
dede 11, 13, 17, 49, 151, 154, 156, 194, 196, 204, 284
Dede Güneş piri 151
Dedelik 28, 145, 178, 185, 186, 198, 227, 317
Delikli Taş Türbeleri 72
demirci 74, 94
demircilik 74
derviş 13, 17, 29, 53, 61, 174, 175, 180, 184, 185, 194, 225, 228
Derviş Han 215
desturhanci 102, 107, 108, 109
Deuhun Divana 86
devler 71, 77, 89, 284, 288
dinî inançlar 15, 51, 163
Diri Baba 72, 151
Divana-i Burk 155
Doğu Türkistan 55, 253, 272, 274
duana 13, 17, 27, 184, 185
Duanalık 185, 186
Dukçi İşan 216, 217, 218, 219, 220, 221, 309
Düldül Baba 156
Düzmece Mustafa İsyanı 227

E

ebelik 92, 95, 97, 102, 286
Ehl-i Beyt 18, 151, 157, 159, 160, 175, 185, 193, 194, 195, 205, 207, 221, 236, 246, 269, 289
Elçi Moma 92
Endonezya 57
erkek bakşı 25
erkek şaman 22
eski inançlar 13, 16, 51, 52, 54, 58, 77, 89, 112, 141, 148, 155, 173, 175, 177, 185, 196, 205, 227, 258, 288
Evenkler 69
evliya 10, 11, 24, 29, 51, 53, 55, 57, 58, 72, 73, 79, 82, 103, 104, 106, 110, 111, 112, 124, 133, 146, 147, 148, 150, 154, 155, 156, 159, 160, 161, 162, 163, 166, 167, 168, 171, 175, 180, 186, 187, 188, 190, 192, 194, 195, 196, 201, 205, 239, 250, 264, 288, 290, 291, 292, 293, 294, 295
evliya grupları 29, 145, 153, 159, 160, 175, 187, 189, 192, 194, 195, 196, 221, 237, 241, 280, 281
evliya kültü 10, 11, 49, 57, 60, 64, 72, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 161, 162, 163, 164, 170, 171, 172, 175, 190, 284, 289, 295

F

falbin 11, 13, 17, 19, 29, 51, 65, 78, 84, 114, 255
falbinlik 13, 17, 57
Farman-peri 88
Farslar 131
Fergana 52, 77, 105, 106, 120, 124, 136, 196, 200, 209, 215, 217, 218, 219, 220, 224, 234, 239, 240, 250, 255, 305
Fergana Vadisi 82, 104, 105, 106, 124,

187, 194, 200, 215, 220, 225, 234, 239

G

Gedebey 288
geleneksel şamanlar 14, 29
Gence 235, 239
göçürme 256, 269, 270, 272, 275, 276, 277, 278, 280
Gök Tanrı 277, 304
Göktürk Kağanlığı 13
Gulistan-peri 88
Gul Moma 92
Gulsun Moma 91
Gumçi Moma 92
Gung Moma 92

H

Habarbar Moma 92
Habarbiyor Moma 92
Hacı Bektaşî Veli 177
Hacı Kasım Çelebi 197, 228, 235, 236, 237
hak âşığı 45
halfa 101, 102, 109, 111, 120, 131
halfalık 78, 109
halk İslâmı 58, 60, 62, 63, 64, 143, 157, 161, 172, 179, 184
halk sufizmi 11, 12, 13, 14, 17, 18, 53, 54, 60, 61, 81, 143, 144, 151, 172, 173, 174, 175, 177, 178, 181, 185, 186, 190, 198, 207, 284
halüsinasyon 68, 260
Halvetiye 60
Hanegahlılar 175, 198
Hantiler 69
Harezm 17, 20, 24, 52, 67, 72, 74, 77, 78, 81, 90, 99, 102, 109, 111, 155, 194, 251, 254, 255, 270, 274, 285
Hatm-i Yazdahum 104
Hayat-otin 102
Haydar Baba 156
Hayderîler 61
heterodoks 57, 59, 60, 61
heterojen 9, 18, 180
Hindistan 57
Hinduizm 63
Hint 122, 146
hipotez 79, 85, 98, 148
hoca 17
Hoca Ahmet Yesevî 160, 161
Hodsud Moma 92
Hokand 182, 188, 202, 204, 209, 216
Horasan 101, 102, 132, 157, 196
Hrıstiyanlık 9, 10, 230
Hristiyan 56, 62, 63, 145, 202, 209, 244
Hristiyanlık 15, 77, 146
Hubbi-Hoca 155
Hucend 187, 225
Hunhar Moma 92
Hz. Ali 47, 63, 119, 131, 151, 152, 156, 159, 160, 170, 174, 175, 177, 186, 187, 188, 193, 194, 195, 196, 197, 200, 205, 222, 237, 282, 289
Hz. Ebul-Fazl Abbas 153, 188
Hz. Fatıma 55, 56, 90, 120, 131, 160, 175, 187, 196, 200, 288, 289
Hz. Hasan 152, 177, 188
Hz. Hızır 47
Hz. Hüseyin 152, 160, 170, 177, 188, 194, 195
Hz. Muhammed 17, 90, 104, 119, 120, 131, 152, 158, 168, 175, 177, 182, 187, 188, 193, 194, 196, 222, 265
Hz. Peygamber 51, 58, 60, 159, 167, 170, 174, 175, 187, 195, 196, 256, 265

Hz. Zeyneb 152

İ

ilahi bilgi 14
ilahlar 26
İlan peri 88
İmam Rıza 151, 196
İnguşlar 234, 292
İran 63, 83, 102, 119, 131, 135, 137, 146, 157, 158, 159, 199, 201, 236, 239, 314
İsa Sofi Türbesi 72
İsimbet Ata 72
İslâm 9, 10, 12, 14, 15, 16, 17, 18, 38, 47, 48, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 71, 73, 75, 76, 77, 79, 82, 85, 89, 90, 97, 102, 105, 112, 114, 115, 131, 141, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 151, 152, 154, 155, 156, 157, 159, 160, 161, 162, 164, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 187, 189, 191, 192, 195, 196, 201, 204, 207, 208, 209, 210, 215, 216, 229, 230, 231, 233, 239, 245, 265, 282, 284, 289, 290, 291, 302, 304, 310, 316
İslâm dışı 10, 13, 16, 50, 51, 146, 153, 170
İslâm dışı inançla 9
İslâm dışı inançlar 13
İslâmî şamanlık 9, 11, 13, 14, 18, 49, 51
İslâmiyet 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 17, 29, 48, 51, 52, 53, 54, 55, 71, 75, 76, 112, 133, 141, 143, 145, 146, 150, 152, 155, 156, 158, 161, 167, 171, 173, 178, 180, 196, 198, 284, 293, 307
İslâmlaşan şamanlık 9, 11, 13, 17, 18, 29, 56, 65, 77, 82, 97, 161, 210
İsmaili 54, 119, 200
İsmamut Ata 71
İstanbul 45, 52, 64, 70, 93, 94, 101, 155, 157, 160, 162, 194, 198, 200, 201, 214, 224, 265, 268, 277, 298, 300, 301, 302, 304, 305, 306, 307, 309, 310, 311, 314, 315, 317
işan 11, 13, 17, 49, 52, 56, 87, 154, 175, 180, 182, 189, 190, 193, 200, 202, 204, 215, 217, 221, 233, 240, 242, 280, 281, 282, 284
İşan Akmırza Tosov 232
işan-halife 204
İşanizm 63, 169, 176, 179, 185, 192, 208, 233, 241, 243, 305
İşanlık 28, 145, 178, 181, 182, 183, 185, 186, 189, 190, 193, 203, 204, 227, 234, 282
İşan Zaynulla 242
iştan saldı 201
iştan-saldı 202

J

Jalangaş-Ata 155

K

kadın bakşı 21, 27, 28, 84, 101
kadın şaman 19, 20, 21, 28, 78, 84, 86, 89, 96, 101, 112, 136, 225, 257, 263, 272, 273
Kadiri 9, 190, 234
Kadirîye 53, 104, 244
Kafkaslar 16, 17, 18, 54, 72, 144, 146, 149, 159, 166, 173, 188, 190, 192, 196, 205, 207, 208, 210, 211, 212, 213, 241, 243, 244, 246, 267, 292

Kafkasya 11, 12, 16, 50, 53, 54, 57, 59, 150, 164, 168, 169, 178, 190, 192, 207, 208, 211, 213, 230, 233, 234, 243
Kalender Çelebi İsyanı 227
Kalenderîler 61
Kalenderilik 145
Kalmıklar 48
kalpa 78, 110, 182, 185
Kalpa-Ata 110, 182
kamçı 23, 87, 89, 249, 250, 263, 264, 271, 272
Kamila otin 105
Karabağ 161, 175, 188, 197, 198, 228, 235, 237, 238, 239
Kara-han-peri 73
Karakalpakistan 78
Karakalpaklar 48, 99, 113, 131, 159, 270
Karnak peri 87, 88
Kaşkarlı Mahmut 165, 250
kayçı 49
Kazakistan 16, 71, 101, 114, 144, 160, 163, 168, 169, 188, 190, 196, 209, 210, 214, 222, 223, 225, 228, 231, 232, 240, 243
Kazaklar 19, 27, 30, 48, 51, 76, 77, 83, 99, 103, 110, 156, 159, 166, 175, 182, 184, 187, 196, 224, 268, 275, 279
Keşmiri Moma 92
Ketler 69
Kıble 97, 125
kırbaç 249, 264
Kırgızistan 23, 71, 101, 154, 179, 181, 182, 190, 200, 204, 210, 214, 215, 223, 224, 227, 240, 303
Kırgızlar 20, 27, 48, 51, 76, 77, 91, 99, 103, 110, 156, 159, 182, 183, 184, 187, 215, 217, 224, 227, 228, 254, 269, 279
Kırım 165, 192, 211
Kırklar 47
Kızılbaş 63, 157, 200, 201, 221, 317
kieli 70
kimya 291
Kinna Moma 92
Kitab-i Mukaddes 177
Kiz-Bibi 103
Kokan-pari 88
Kok Moma 92
Kora Moma 92
korkutma 256, 259, 260, 261, 264
Koryaklar 69
Koşkar-Ata 155
Kubul 28
kuf-suf 104, 105, 294
Kul Moma 92
Kunta-hacı tarikatı 54, 234
Kunya-Urgenç 155
Kur'an 52, 56, 58, 79, 102, 104, 105, 106, 108, 115, 120, 124, 132, 135, 139, 152, 177, 185, 202, 243, 245, 263, 265, 280, 289, 294
Kurbanmurad İşan 214
Kuşpek 27, 282
Kuteybe b. Müslim 12, 17
kuuçu 23, 24, 269, 294
kült 9, 17, 44, 54, 76, 134, 147, 162, 165, 173, 203, 286

L

laçiler 9, 13, 29, 78, 208
Laçiler 63, 200, 201, 204, 317
Lamaist 56
Lamaizm 9, 10, 15, 77, 230
Lenkeran 175, 239, 288
Lezgiler 292
Lukmon-peri 88

M

mağara 118, 135, 292
Malay-Polinezya 45
Malezya 45
Maniheizm 63, 176
Masallı 95, 160, 199, 288, 320
Mazar Şamun Nebi 72
Meçkay Moma 92
Mevlevi 9, 152
Mezopotamya 146
Militan Ateistler Topluluğu 11
Min-Tyube 216
Mir Hemze Nigari 211
Mir-Mövsüm Ağa 151
mitoloji 14, 44, 47, 109, 141, 177
Moğollar 46, 69
molla 87, 182, 189, 288
Molla Jumagazı Baimbetov 231
moma 23, 84, 85, 87, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 132, 140, 163, 273, 288
Moma Havo 92, 100
Momai Kalon 92
Momai Puşti 92
Moma-Kaldirok 92
Moma Kuldurak 288
moma kültü 89, 92, 97, 108, 113
momalık 13, 93
moma-otin 132
moma ruhları 23, 90, 95, 98, 108, 109, 141, 287
Muğan 175, 198, 199
Muharrem ayı 105
Muharremlik ayı 107
mum söndü 201, 202, 203
Murg-pari 88
Musa-asa 184
Müridizm 18, 190, 192, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 227, 233, 234, 238, 239, 243, 244, 245
Müslüman 9, 10, 11, 13, 15, 16, 17, 18, 19, 30, 45, 49, 50, 51, 52, 55, 56, 60, 61, 62, 64, 71, 72, 73, 77, 79, 80, 81, 84, 87, 88, 90, 92, 97, 103, 111, 114, 119, 133, 137, 140, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 151, 154, 156, 158, 159, 161, 167, 168, 170, 171, 172, 175, 177, 182, 186, 187, 188, 189, 192, 194, 200, 205, 207, 208, 209, 215, 226, 233, 235, 239, 242, 243, 244, 246, 249, 251, 256, 259, 264, 272, 282, 285, 288, 291
Müslümanlık 15, 50, 51, 57, 62, 71, 115

N

Nakşibendi 9, 47, 111, 114, 125, 211, 234
Nakşibendîye 60, 104, 173
Nalaj Baba 156
Nanaylar 69
Necmeddin Kübra 72
Nentsler 69
neo-şamanlık 22
Nur Ali Halife Ayaklanması 227

O

oba kültü 164, 165
ocak 151, 157, 158, 170, 290, 293
ocakzade 157, 194, 196, 200
Oçil Moma 91
oduncu 125, 126, 127, 128, 131, 132
O Moma 92
Orta Asya 9, 10, 11, 12, 13, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 24, 25, 26, 27, 29, 30, 44, 45, 46, 47, 48, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 59, 60, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 70, 71, 72, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82,

83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 107, 108, 109, 110, 112, 113, 114, 115, 122, 123, 132, 133, 134, 135, 137, 140, 141, 143, 144, 145, 146, 149, 150, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 159, 161, 163, 164, 166, 168, 169, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 192, 193, 194, 195, 196, 200, 201, 204, 205, 207, 208, 209, 210, 213, 214, 215, 216, 217, 218, 219, 221, 222, 223, 224, 225, 226, 227, 228, 229, 230, 231, 233, 234, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 246, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 255, 256, 257, 259, 260, 261, 264, 267, 268, 269, 270, 276, 278, 281, 285, 286, 288, 289, 292, 294, 296, 302, 303, 307, 316, 317
ortodoks 57, 60, 61, 204
Osmanlı Devleti 173, 219, 227
Oşi Bibi-Murad 119
Oşi Bibi-Seşenbe 118
oşi umaç 121
otacı 55, 183, 284, 286, 288
otin 102, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 133, 225
Otuzikiler 175, 198
oybon 70

Ö

Ötüken 70, 93, 94, 162, 194, 249, 300
Özbekistan 71, 98, 103, 108, 109, 120, 163, 169, 186, 190, 191, 204, 219, 224, 240, 255
Özbekler 20, 48, 56, 76, 80, 85, 91, 92, 99, 112, 113, 131, 135, 137, 141, 159, 175, 187, 188, 196

P

Pakistan 57
Palvan Ata 71
pan-İslâmizm 226
pan-Türkizm 226
Paşa Ayim 106
perihan 11, 13, 17, 19, 26, 29, 51, 55, 65, 67, 73, 78, 84, 251, 253, 255, 262, 271, 273, 277
perihanlık 13, 17, 24, 29, 55, 57, 110, 273
periler 19, 21, 22, 74, 88, 269, 272
peri oyun 253, 256
peri ruhları 19, 20, 23, 67, 71, 72, 88, 180, 250
pıçak 23, 55, 68, 69, 70, 87, 254, 256
pir 45, 47, 48, 151, 155, 156, 158, 162, 180, 183, 200, 233, 267, 292

R

Ramazan 59, 104, 105, 107
ritüel 17, 54, 58, 62, 66, 80, 84, 91, 93, 94, 96, 102, 105, 107, 108, 109, 115, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 131, 132, 133, 134, 135, 141, 149, 154, 201, 203, 251, 255, 256, 257, 258, 272, 273, 281, 285, 293
Rudapo Moma 92
ruhlar 13, 20, 21, 23, 24, 25, 26, 28, 48, 71, 74, 84, 87, 89, 90, 92, 93, 95, 98, 99, 101, 173, 180, 249, 255, 256, 258, 264, 269, 275, 276, 281, 284, 287, 295
Rusya 143, 163, 169, 191, 192, 209, 211, 213, 214, 218, 219, 223,

224, 226, 229, 235, 241, 303, 308

S

Safevîlik 176
Safevîye 173
Salı 111, 113, 118, 120, 133, 134, 135, 137
Sari Moma 92
Sayan-Altay 9, 12, 49, 56, 67, 69, 76, 84, 90, 91, 165, 174, 210, 249, 250
seçilmişlik 14, 18, 19, 20, 25, 28, 29, 78, 145, 186, 189, 193, 194
Seit Ata 156
Selkuplar 69
Semerkant 85, 90, 96, 114, 120, 121, 149, 156, 180, 188, 194, 217, 224, 240, 251, 255, 288
Semian-pari 73, 88
Semireçensk 223, 224
seyit 13, 17, 49, 154, 175, 187, 188, 194, 196, 222, 241, 284
Seyitlik 28, 181, 185, 186, 188, 190
Sibirya 11, 18, 19, 22, 25, 26, 29, 30, 44, 45, 48, 52, 54, 56, 57, 65, 67, 74, 75, 85, 87, 91, 152, 159, 168, 169, 174, 189, 192, 207, 209, 210, 219, 229, 230, 246, 251, 252, 253, 254, 259, 260, 264, 267, 269, 270
Sofular 175, 198
Sovyetler 12, 22, 51, 103, 104, 114, 164, 168, 196, 207, 218, 231, 233, 242, 243, 245, 293
Sovyetler Birliği 114, 139, 143, 150, 168, 179, 189, 198, 207, 209, 218, 233, 242, 290
Sovyet rejimi 16, 50, 191, 199, 207, 208, 209
sufi geleneği 17, 81, 175, 180, 185, 244
sufi zikri 56
Suleyman-peri 88
Sultan Baba 71, 72, 264
Sultan-peri 88
Suluk Çor Kağan 13
Suvçi Moma 92
Sünnî 9, 10, 50, 54, 58, 60, 61, 63, 160, 175, 195, 197, 221, 237, 289
Syumenbay 25, 67

Ş

Şahanşah 127, 128, 129, 130
Şahkulu Ayaklanması 227
Şah Veli Ayaklanması 227
Şaloyim Moma 92
Şalpar Moma 92
şaman 11, 12, 13, 17, 18, 19, 21, 22, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 44, 45, 46, 48, 49, 52, 55, 56, 60, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 73, 76, 77, 78, 83, 85, 86, 87, 88, 90, 91, 97, 101, 109, 111, 115, 141, 144, 145, 148, 149, 152, 153, 154, 162, 163, 164, 171, 175, 176, 177, 179, 180, 181, 184, 186, 188, 189, 194, 204, 216, 225, 230, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 255, 256, 257, 258, 260, 264, 265, 268, 269, 270, 271, 272, 274, 275, 277, 279, 280, 281, 284, 285, 286, 287, 288, 292, 294, 295
şamanlık 9, 10, 11, 12, 14, 15, 17, 18, 19, 22, 24, 25, 26, 44, 49, 51, 52, 54, 57, 65, 68, 71, 72, 74, 76, 77, 79, 80, 82, 83, 84, 85, 87, 89, 93, 110, 141, 147, 148, 152, 159, 161, 162, 163, 173, 176, 193, 194, 230, 278, 287

şaman oyunu 56
şaman risalesi 55
şaman sufizmi 173
Şerif-Ali Bub 292
şeyh 11, 13, 17, 24, 49, 160, 200, 264, 284, 291, 292
Şeyh Bedreddin Ayaklanması 227
Şeyh Celal Ayaklanması 227
Şeyh Haydar 72
Şeyh Hüseyin Huştadinski 244
Şeyhler 175, 198
Şeyhlik 181, 186, 227
Şeyh Şamil 213
Şeyh Zahid 72
Şeyx İsmail Kürdemiri 210
şifacı 102, 151, 183, 251, 294
Şiî 9, 54, 58, 61, 132, 151, 160, 195, 196, 197, 200, 204, 221, 237, 282
şirk 12, 14, 105, 148, 168, 170
Şorlar 48

T

tabıp 13, 23, 65, 251
Tacikistan 102, 103, 109, 120, 169, 190, 194, 240
Tacikler 20, 56, 76, 80, 81, 84, 85, 91, 92, 103, 109, 113, 131, 132, 141, 159, 175, 186, 187, 188, 270
Tanrı 19, 20, 38, 55, 56, 66, 119, 122, 125, 126, 127, 128, 130, 134, 140, 141, 146, 147, 161, 198, 259, 277
Taşkent 32, 69, 80, 84, 91, 92, 99, 105, 113, 138, 140, 149, 168, 183, 194, 196, 201, 202, 204, 209, 223, 224, 240, 270, 276, 298, 299, 301, 303, 304, 308, 309, 311, 314, 316
Tataristan 63, 169, 175
Tatarlar 54, 62, 102, 259
tef 54, 87, 249, 253, 255, 260, 273
Titti Moma 91
Togolok Moldo 25
Torso-pari 73, 88
Toti tavup 88
tuğ 56, 256, 271, 273, 277
Tu Moma 92
Tuvçig Moma 91
Türk-İslâm dünyası 9, 54, 196
Türkistan 52, 109, 160, 161, 173, 178, 182, 192, 209, 210, 214, 216, 217, 218, 220, 221, 222, 224, 240, 256, 263, 271, 298, 305, 315, 317
Türkistan Vilayeti 224, 229
Türkiye 57, 79, 96, 101, 150, 193, 196, 219, 225, 238, 240, 244, 264, 265, 289, 295, 302, 311
Türkmenistan 73, 78, 109, 186, 190, 240, 255
Türkmenler 48, 56, 77, 99, 141, 159, 175, 187, 196, 251, 257, 270
Türkmen-Nohurlar 81
Türk mitolojisi 52, 115, 136, 165, 287
Türk-Müslüman 18
Türk tasavvufu 11, 174, 177

U

uçuk ayîni 257, 258
Uçuni Moma 92
Umay 90, 91, 93, 196, 300, 305
Ura-Tube 149, 273
Uygurlar 26, 48, 56, 113, 224, 270, 273
Uzak Kuzey 19, 45

Ü

üfleme 264, 265, 266, 267
üfürükçü 265, 267

V

Vehhabiler 170
Vis-haji tarikatı 54, 234
Volgaboyu 11, 57, 143, 150, 178, 186, 207, 226, 241, 242, 246

Y

Yahudiler 62
Yahudilik 146
yakma 49, 267, 292
Yakutistan 12, 76
Yakutlar 48, 69
Yakut Türkleri 9
Yedi Künbez Türbesi 72
Yesevîye 60, 145, 173, 175, 180, 185
yetim kız 116, 119
Yolçi Moma 92
Yozil Moma 91
Yulduz-peri 88
Yusuf Hemedani 72, 264

Z

Zagatala 211, 239
Zarafşan 52, 77, 109, 120, 121, 163
Zengi Baba 156
Zerdüştilik 63, 77
zikri-erre 145, 180
ziyaret 11, 21, 26, 27, 59, 61, 71, 72, 92, 93, 98, 103, 105, 107, 114, 117, 121, 124, 143, 150, 151, 152, 155, 156, 157, 158, 160, 161, 166, 167, 168, 170, 172, 179, 197, 202, 217, 266, 289, 290, 291, 292